

Zondag 9 april 1916 – enige editie

Postverkeer van België.

Brussel, 8 april. Het briefverkeer in het Generalgouvernement België heeft thans de volgende omvang: Aan het briefverkeer met Duitsland nemen 776 plaatsen deel; daarvan is voor 584 plaatsen ook het briefverkeer met Bulgarije, Oostenrijk-Hongarije en Turkije toegelaten, voor 261 plaatsen het briefverkeer met Denemarken, Luxemburg, Nederland, Nederlands Indië, Noorwegen, Zweden en Zwitserland. Voor 498 plaatsen is ook aan het daaronder behorende platteland het briefverkeer toegestaan.

Banque Internationale de Bruxelles.

De Banque Internationale de Bruxelles behaalde in 1915 een netto winst van 1,37 miljoen frank, waarvan 700.000 F bij het reservefonds werden gevoegd en 625.000 F werden bestemd tot uitkering van een dividend van 2 ½ procent. De netto winst van het vorige jaar had 1,71 miljoen bedragen en was geheel gebruikt voor afschrijvingen.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 5 maart.

De vredesbepelingen van de “Vorwärts” munten doorgaans uit door hun zucht naar redelijkheid en doelmatigheid. Niet de brutale noodzakelijkheid wordt als reden opgegeven, dat men aan de oorlog een einde zou maken: deze voor de hand liggende oorzaak van het verlangen naar vrede moet wijken voor subtielere beweeggronden, die behoren tot het gebied der redenatie om niet te zeggen tot dat der wijsbegeerte. Deze verplaatsing der drijfveren doet natuurlijk nobeler aan; zij laat tevens toe, op de vredeskansen een inzet te doen, waarbij geen rekening wordt gehouden met bloot de feiten,

met de naakte logica der gebeurtenissen, hetgeen natuurlijk velen lief moet zijn. Want de mens geeft gaarne de rede tot grondslag van alle voorval, en niets ergert hem als oplossingen die geen andere grond dan toeval of domme noodzakelijkheid hebben; aanklacht haast tegen de onmacht van zijn natie.

Onlangs nu zegde "Vorwärts" dat de vrede moest ontstaan uit de Wil der Volkeren. Dit zou natuurlijk een prachtige oplossing zijn; tevens een bijzondere overwinning der democratie, misschien zelfs de belangrijkste die zij ooit heeft behaald; zij zou immers gelijk staan met het teniet doen van alle toekomstige oorlogsmogelijkheid: wie immers een oorlog als de tegenwoordige kan doen staken, zal het wel vermogen elke verdere oorlog onmogelijk te maken. Er is echter een bezwaar, dat ligt in de vraag: willen de volkeren werkelijk de vrede? Van de centrale mogendheden weten wij hier in België niet zo heel veel; ik bedoel: hoe het er met de eigenlijke volksstemming staat, kunnen wij alleen gissen, met alle kansen op vergissing. Ook van wat in de landen der geallieerden te dien opzichte omgaat weten wij bitter weinig; wij weten namelijk niet of de leuze van uithouden tot het laatst er onder het volk een vlees geworden overtuiging is. Ik zal het ook niet wagen een oordeel te hebben over de zucht naar vrede der neutralen, welke zucht wel niet meer dan een vrome zucht kon zijn, vooral waar de oorlog een niet te misprijzen bron van inkomsten is (dit slaat natuurlijk op particulieren, niet op de regeringen). Alleen de toestand in België vermag ik te beoordelen; en dan stel ik mij dan de vraag: wil het Belgische volk werkelijk nu op dit ogenblik de vrede, dan kan ik dit alleen ontkennend beantwoorden. Ik geef natuurlijk toe dat wij van de oorlog ruim genoeg hebben, - evenals ieder ander volk, dat in de oorlog betrokken is. Een hevige zucht naar een oplossing heb ik echter nog nergens ondervonden, zelfs niet onder de maatschappelijke lagen, die onder de oorlog het meest hebben geleden, en zelfs niet bij dezen, die verwanten hebben aan het front.

Onder alle landen is België misschien het meest getroffen; sedert twintig maanden is ons grondgebied bezet. Nochtans beseft men hier ten volle, dat een ontijdige vrede voor niemand kan gewenst zijn. Dit is geen gelatenheid, ik verzeker u; want ontmoedigd zijn de Belgen zo weinig, dat zij wel eens kregel worden als zij horen dat men ze in het buitenland beklaagt en met deernis behandelt: het lijkt hun als een vermindering van hun waardigheid, zo niet als een vernedering; hetgeen wel bewijst dat zij hun lot met bekwame moed weten te dragen. Het is ook geen berekening; want, daargelaten dat toch slechts zeer weinigen onmiddellijk profijt bij een uitgestelde vrede zouden hebben, is er hier niemand, met rede begaafd, die voor de toekomst van het land van een vrede, in welke zin ook, heel veel verwacht: onze rol in deze oorlog zal één onbaatzuchtigheid, één ridderlijkheid geweest zijn, - en daar verwachten wij geen beloning voor. Wij blijven dus geheel belangeloos, en ... willen geen vrede. 't Is te zeggen dat wij ze eerst dan met dankbaarheid zouden tegemoet zien, als ze de toekomst voor nieuwe conflicten vrijwaren zou. Kan dat voor het ogenblik? De meesten zien wel in van niet. En leggen zich dan ook bij de omstandigheden neer. Want wij vragen maar één ding: nu maar eens op te houden, het "slagveld van Europa" te zijn, andere ambitie hebben wij niet, maar dat verlangen wij met hartstocht, en willen het gaarne kopen met nog enige maanden lijden (waar men ons dan ook niet om beklagen moet).

Van de wil van het Belgische volk inzake vrede, daargelaten of die wil wel ooit tot bekwame uiting komen kon, is er dus niet veel te verwachten. En dat kon ook wel het geval zijn met de wil van andere in de oorlog betrokken volkeren. Want, gesteld dat vrij spreken veroorloofd zou zijn, de wil naar vrede zal redelijkerwijs wel de grootste zijn bij de meest geteisterden.

Wie echter zal, behalve de veroverde volkeren, welke dienvolgens bij eventuele bespreking het minst te zeggen zouden hebben, die

teistering bekennen? Het ware de eigen nederlaag toegeven, - wat men immers van niemand verwachten kan, tenzij bij gebleken evidentie ...

- Vandaag zie ik, dat "Vorwärts" op de vredeskwestie terugkeert, en ongeveer zegt dat de enige mogelijkheid om uit de tegenwoordige toestanden te komen is, niet de voortzetting van de oorlog tot elk mogelijk einde toe, maar de samenvatting, bij de oorlogvoerende volkeren, van hun innerlijke krachten: een mening, die mij nogal duister uitgedrukt lijkt, voor meer dan één verklaring vatbaar is, maar ... mij juist daardoor bevalt, omdat het mij toelaat, eigen gezindheid er op aan te passen. Wel te verstaan heb ik over het einde van de oorlog niet het minste oordeel; hoe het moet verlopen en hoe het verlopen zal, weet ik niet, althans niet meer dan een ander, en van die andere onderscheid ik mij alleen hierdoor, dat ik beken er geen oordeel over te hebben. Maar ik denk aan de toestand vlak na de oorlog, en geloof dan ook dat de volkeren elk hun toekomst zullen hebben te zoeken, niet in hetgeen bij andere volkeren in zulke mate voortreffelijk bleek dat zij er, eventueel, de overwinning door behaalden, maar werkelijk in die samentrekking der eigen, innerlijke krachten, in het eigen geestelijk bezit, dat de dingen aanvaardt en naar bijzonder wezen, tot bijzondere behoefte en genot, verwerkt. - Men heeft het op alle daken uitgekraaid: het is de tijd niet meer van veroverings-, laat staan van verslavingsoorlogen; zelfs het in bezit nemen van grondgebied wordt gevaarlijk als men het besturen gaat naar de eigen inzichten; de echte nationaliteit der volkeren ligt immers niet elders dan in hun cultuur, en is deze cultuur krachtiger of zelfs alleen maar schoner dan die van de veroveraar, dan blijkt de veroveraar in het oog der geschiedenis weldra de verslagene. Maar waar morele verovering dus uitgesloten, waar elke poging daartoe uit den boze is, dan spreekt het vanzelf, dat niets vernietigender werken moet, dan de vijand zelf binnen te halen in eigen huis, door

te menen dat wat goed is voor hem, ook bij anderen tot voortreffelijkheid moet gedijen, - daargelaten of verwerking wel mogelijk is, en niet allicht een gevaarlijke schijn wordt ...

Samentrekking der innerlijke krachten: het woord is gelukkig gevonden. Welke waarde het echter heeft om een einde te brengen aan de heersende toestand, ik beken het niet te beseffen. Verwacht men dat het gewetensonderzoek, hetgeen er aan vooraf diende te gaan, de oorlogvoerende mogendheden tot zulke inkeer zou brengen, dat door het feit alleen de oorlog een einde nemen zou? Maar wie kan naïef genoeg zijn om dat te geloven? ...

7 maart.

Wij lezen in de Duitse berichten van de vreugde der gevangen genomen Franse soldaten. En wij lezen in Franse berichten, dat Duitse krijgsgevangenen al even blij zijn. Nu kan dat voor Duitsers als voor Fransen, die er belang bij hebben, onaangenaam zijn om te vernemen, omdat de mensen nog altijd de feiten beoordelen naar een bij voorbaat klaargemaakte, soms op school reeds opgedrongen voorstelling, die moeilijk enige desillusie verdraagt. Maar de waarheid van oorlogsgebeurtenissen pleegt men nu eenmaal te toetsen aan de onderlinge gelijkkluidendheid der berichten: Fransen en Duitsers zijn het eens om te zeggen, dat Duitse en Franse soldaten even blij zijn als zij niet meer behoeven te vechten; noem nu al die soldaten lafaards als gij wilt en daar niet buiten kunt; maar geef toe dat de berichten, die zo roerend van eensgezindheid zijn, toch een kern van waarheid kunnen bevatten, - tenzij ge vol ging houden dat de ene partij evengoed liegt als de andere - en dat zijt ge niet gewoon, daar onpartijdigheid niet van deze wereld is, en nu minder dan ooit ...

Duitsers als Fransen vinden het dus een geluk, uit de hel van het slagveld verlost te zijn, al kopen ze dat geluk met hun vrijheid. En ik

stel mij dat geluk te groter voor naargelang de vechtingspanning te heftiger geweest is: ja, ik stel me voor dat hij, die het best zijn vaderland gediend heeft, te dieper, te inniger de verlossing gevoelt. Want dat gevoel van fysieke ontspanning zal wel niet anders zijn dan de weerslag op de krachtaanwending, de reactie op het verbruikte geweld. Oorlog voeren, wij hebben het nu al dikwijls genoeg gelezen, is redenering alleen bij de officieren, en onder de officieren bij dezen die de eigenlijke leiding hebben, en dan ook doorgaans niet meevechten. Voor alle anderen is het een slechts half bewuste daad, die ze zelfs bij het aanvagen met vrees, dus met lichamelijk verzet vervullen, waar zij echter toe overgaan uit emulatie, en er zich weldra aan overleveren met dezelfde verwildering, met hetzelfde gebrek aan alle zelfontleding, als, bijvoorbeeld, de volksmassa bij feestvieren doet: een roes, die te meer krachten verbruikt naar de fysieke en psychische inspanning groter is (hoe koppig onbewust de psyche hier ook moge zijn), en bij de ontspanning te groter gevoel van verlossing meebrengt, naar de normale toestand te onverwachter, te verrassender is. Het bewijst, meen ik, in de eerste plaats, dat de oorlog geen natuurlijke verrichting van de mens is, zoals herhaald beweerd is; dat zij die beweren dat, zodra het dunne laagje beschaving afgekrabd, de mens onmiddellijk tot de oertoestand terugkeert, waarin vechten levensvoorwaarde, dus normaal bestaan is. Zelfs aangenomen dat dit werkelijk zo zou zijn, dan zou de vreugde van Duitse en Franse krijgsgevangenen nog bewijzen dat de invloed der beschaving veel groter is, veel diepere wortel heeft geschoten, dan zelfs algemeen door wie geen dupe wil zijn wordt aangenomen. Ben ik hierbij te optimistisch? Is het gevoel van welbehagen slechts tijdelijk, zodat de gevangen soldaat weldra zal zinnen op bevrijding, die hem weer op het slagveld brengt? - Ik weet dat het geval zich voordoet van bv. gewonden, die weer naar het vuur wilden, en van ontsnapte krijgsgevangenen die naar het leger terugkeerden. Daargelaten dat dit wel uitzonderingen zullen zijn, doe ik hier echter

opmerken, dat de drijfveer in deze gevallen plichtsbesef is, een intellectueel-morele overweging dus, en geenszins zucht naar vechten, vernielen, vermoorden. Zodat het dus weer de beschaving is, die het wint op het dier mens.

Neen, de oorlog is geen natuurtoestand van de mens: hij is een euvel, onafwendbaar echter, in de tegenwoordige crisis, afhankelijk van de economische toestanden die in Europa heersen. - Maar hier zal ik maar niet op ingaan, waar het mij alleen te doen was voor mezelf te verklaren, waarom men op het slagveld blij is als men krijgsgevangene wordt gemaakt.